

Tóth Judit

Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

ORCID:0000-0001-5236-0436

A rendészeti nyelv: átmenet vagy helybenjárás?

Absztrakt

Az írás célja a hazai rendészeti nyelv főbb sajátosságának bemutatása, kiegészítve a külföldiek rendésztére és a határőrizetre vonatkozó példákkal. Ez a szaknyelv is többrétegű, amelyet a közigazgatás, a militáns védelmi és a szakrendészeti nyelv egyaránt alakított. A lexikai, terminológiai vonásokat, a jellegzetes szókapcsolatokat (funkcióigés szerkezetek, szenvedő szerkezet), alanytalan mondatok előfordulását, a mondatszerkezetek, a hangvételt, a központozás vizsgálatát 24 jogszabálynál (törvények, rendeletek, utasítások, parancsok) és törvényi indoklásnál végezte el a szerző. A rendőrök verbális kommunikációját két forrás alapján lehetett vizsgálni. Az elmúlt száz év közhatalmi és politikai változásai felemásan jelentek meg a rendészeti nyelvben, de a demokratikus és társadalmi szolgáltató szemlélet lassan tör benne utat.

Kulcsszavak: rendőrség, hivatali nyelv, menekültek, rendészeti terminológia

Abstract

Law enforcement language: transition or stagnation?

The aim of the paper is to present the main features of the language of domestic law enforcement, with examples relating to migration and border surveillance. This language is also multi-layered, shaped by the language of administration, militant defence and specialised policing. The author has analysed lexical and terminological features, characteristic word combinations (function-verbal structures, nominalization), the occurrence of subject-less sentences, passive sentences, other stylistic features and punctuation in 24 pieces of legislation (laws, regulations, orders, commands) and legislative explanatory reports. Verbal communication used by police officers is also investigated using two sources. The changes in public and political power over the last hundred years have had a mixed impact on the language of policing but democratic and social service attitudes slowly making their way into this language.

Keywords: police, official language, refugees, law enforcement terminology

1. Az elemzés célja és módszere

A kutatás hipotézise: a rendőrök, a rendészeti munkatársak nyelvhasználatának is tükröznie kell azt, hogy európai demokratikus, jogállami értékeket védelmezzék, hiszen az európai integráció részeseivé váltunk. Vállaltunk számos emberi jogi kötelezettséget, továbbá a plurális társadalom és a kapitalizálódás egyaránt olyan modernizációs kényszert jelent, amely a szolgáltató, nem pedig az elnyomó állam nevében védelmezi polgárait és javaikat. De vajon igaz-e ez a feltételezés? Hogyan hatnak a változó standardok a rendőrök írott és szóbeli megnyilvánulásaira a mintegy százéves visszatekintés alapján?

A tanulmányban a *rendészet alatt* az állami tevékenységnek egy ágát értem, amely mint *általános rendészet* a közigazgatás része, de átfedésben van a büntető igazságszolgáltatással (nyomozás, bűnmegelőzés) és a bűnüldözéshez kapcsolódó tevékenységekkel. Másrészt magában foglalja a szinte valamennyi szakigazgatás részét képező hatósági kényszer-intézkedéseket

végző, erőt (csapat-erőt, testi kényszert) alkalmazó hatósági tevékenységeket, vagyis a szakrendészetet (pl. járványügyi, a közlekedési, a mezőgazdasági, az erdészeti, a környezetvédelmi, a település-üzemeltetési igazgatás egyes elemeit). A rendészet a jogszabályok, határozatok alkalmazásának, kikényszerítésének érdekében ad intézkedési jogkört a rendészeti munkatársaknak. Ez pedig széles körű mérlegelésre ad felhatalmazást (diszkrecionalitás), éppen a közérdek, a közrend és a közbiztonság aktuálisan értelmezett védelmében, adott esetben az erőszak legitim és szakszerű alkalmazására is. Ezért gyakran átfedésben van a katonai, biztonsági szervek működésével, és ez magyarázza a rendészet militáns jellegét, noha ügyfelek és nem katonák millióit érinti. Ugyanakkor a rendészet egyre jobban kötődik a joghoz, mert a közigazgatási működés mára szinte minden elemét jogi eszközökkel szabályozzák. Így a rendészeti nyelvre erőteljesen hatnak a jogszabályok és a jogalkalmazók szövegei.

A kutatást nehezíti, hogy Magyarországon jószerével *nincs olyan folyamatosan működő kutató műhely*, amely a jog vagy igazgatás, igazságszolgáltatás, rendészet valamely ágazatát, netán egy teljes állami funkció ellátásának nyelvi sajátosságait vizsgálná. Néhány kivételt említhetünk csak, így például a bírói és bírósági nyelvre (Horváth 2013; Tóth 2019a), a fogyasztóvédelemre (Pázmándi 2018), a jogalkotásra (Tóth-Kurtán 2017, Tóth 2019b) vagy a büntető-eljárásra (Vinnai 2018) vonatkozó elemzéseket. Az interdiszciplináris vizsgálódás intézményesülése éppen csak megindult, például a Magyar Jogi Nyelv folyóirat létrejöttével. A különböző szakterületek kutatóit konferenciák és publikációk összehozhatják, de az intézményesülést nehezíti, hogy *a jogalkalmazó szervek elzárkóznak a helyi adatgyűjtéstől* (pl. tárgyaláson, rendőrségi meghallgatáson, ügyeleti pultnál). Ezért meglehetősen nehéz a nyelvhasználatot kutatni, majd annak eredményei alapján javaslatokat tenni a minőség javítására, a közérthetővé tételre (Tóth 2017a; Üveges 2019.), esetleg képzéseket szervezni. A rendészet, még szűkebben a rendőrség nyelvét elsősorban interkulturális szempontból és konfliktusfeloldó, bizalomerősítő feladatok oldaláról közelítették meg eddig a kutatók (Kozáry 2018; Kozáry, Valcsicsák 2014; Kozáry 2017).

A kutatások első lépésként a *szaknyelv és köznyelv* lexikai, terminológiai sajátosságok szempontjából történő elkülönítést célozták. A szakmai nyelvhasználatnak nyelvi és nyelven kívüli, például történeti fejlődését vizsgálták, elemezték. A rendészeti szaknyelvre a jogi terminológia gyakorol nagy hatást, ez pedig alapvetően írott nyelv (Kurtán 2016), ami megkönnyítheti a kutatást, mivel a szóbeli megnyilvánulásokat is írott formában (jegyzőkönyv, felhívás, határozat stb.) rögzítik. Másfelől viszont nehezíti, mert a jogi nyelv normatív, előíró, tehát a norma tartalmát és kontextusát együtt kell feltárni, ami könnyebb a szóbeliség vizsgálatakor. A pragmatika, a működés közben vizsgált jogi nyelv megmutatja az intézményesült hatalom működését és érvényre jutását, az ügyfelek kiszolgáltatottságát, amihez a narratívák, a diskurzusok, a nyelvhasználat rendszert alkotó tényezőinek elemzése révén juthatunk el. Ehhez a jogi szaknyelvet használók közegében (tárgyalóteremben, rendőrségi meghallgatáson, végrehajtói irodában, közigazgatási eszmegbeszélésen) kell vizsgálni. A rendészeti nyelvhasználat esetében ez a jelenlét nehéz, különösen a leplezett eljárásokban (a gyanú megalapozását szolgáló adatgyűjtés, minősített adatokkal folyó eljárás miatt a büntető ügyekben).

Az elemzés része, ha feltételezzük, hogy *a rendészeti nyelv rétegeit maguk a rendészeti ágazatok, szakterületek formálják* (például idegenrendészet, igazgatásrendészet, közlekedésrendészet, bűnügyi rendészet, erkölcsrendészet a múltban). A közhatalmi funkcióhoz, szabályokhoz és intézményi működéshez kapcsolódó nyelvhasználatot feltételezünk, amelyet még befolyásol a rendészek képezése és jogállása (hivatalnoki előmenetel, katonai jellegű rang stb.). Mégis célszerűbb abból kiindulni, hogy a *normatív rendszerben* az általános és különös részre bontás a szabályozás tárgya alapján különböztet, és eszerint lehet a rendészeti szaknyelvet is általános és különös rétegekre bontani. Ám a nyelvi rétegződés a *nyelv szociolingvisztikai jellege* alapján, és funkcionális (diszciplináris/professzionális, szituációs és tematikus), szociális, individuális és territorialis szempont szerint választják külön a rétegeket, amelyet nem hagyhatunk figyelmen kívül a szaknyelv elemzésekor (Letsch 2017). A *rendészettudomány* (rendészet elmélete, rendészettan) ehhez még egyéb elemeket tesz hozzá, például a történeti, szervezettani, jogi, szociológiai, a stratégiai-taktikai, a kriminológiai és kriminalisztikai aspektusok

kat, csak éppen nyelvi szempontokat nem (Boda et al. 2016). Legfeljebb a kriminalisztikai/igazságügyi szakterminológiával érintkezve, az egyéni nyelvhasználatra vonatkozó összefüggéseket alkalmazza a bizonyításhoz, profilalkotáshoz (Nagy 1980; Ránki 2011; Arató 2020).

Megállapítható, nincs egységes álláspont a meglévő kutatási eredmények alapján a rendészeti nyelv rétegződését illetően. Ezért célom *a rendészeti nyelv néhány sajátossága által – a külföldiek és az államhatár rendészetére vonatkozó szakterületről vett példákkal – legalább részben igazolni, vagy elvetni a már említett hipotézist*. Ehhez elsősorban a lexikai, terminológiai és a stiláris sajátosságokat vizsgálom (terminus technicusok és jellegzetes szókapcsolatok, funkcióigés szerkezetek, szenvedő szerkezet, alanytalan mondatok gyakorisága, a tagolásnak és a központosításnak a köznyelvitől való eltérése). Ehhez egyrészt 24 jogszabályt (törvények, rendeletek, utasítások, parancsok) és törvényi indoklást elemeztem, továbbá felhasználtam a migrációval kapcsolatosan néhány jogszabály-elemzést. Másrészt a rendőrök nyelvhasználatát két forrás alapján vizsgáltam. A szakirodalmi megállapítások is segítettek azon elemzési kérdés megválaszolását, hogy az 1916–2020 közötti időszakban a modern magyar állam rendészetének a nyelvhasználatát milyen hatások érték.

2. A rendészeti nyelvet alakító hatások

A rendészeti nyelvet használók legszélesebb köre *közszolgálati hivatalnok*, akikről Max Weber óta tudjuk, hogy tartósan, monopoljogokkal ellátott, fizetett alkalmazottak, akik meghatározott hatáskörben, formálisan és normák által szabályozottan, intézményi és nem személyes felelősséggel látják el tevékenységüket. Hivatali működésük része az ügyfélkapcsolat (formális ügyfélfogadás, ügyelet, panaszok, feljelentések, segítségadás), az ügyfelekkel való kommunikáció és az intézményi kiszolgáltatottság is. Az ügyfél és a rendészeti szerv közti kapcsolat a hatalom gyakorlásának aktusa és információk kölcsönös cseréje. Minél tájékozottabb az ügyfél a *jogi és technikai előírásokat* illetően, annál jobban alá tudja ásni az eljárás ellenőrző szándékát és kényszereit. Az ügyfélfogadás során az ügyfél bepillantást nyer az eljárás formális rendjébe, illetve az alkalmazott feltételekbe. Nemcsak a hivatalnok esetleges jóindulata, hanem a pusztán tény is, hogy indokolnia kell eljárását, már olyan információkhoz juttatja az ügyfelet, ami lehetővé teszi a pozitív ügyintézését. Az *információcsere* mégsem egyenjogú felek között zajlik: egy intézmény számtalan olyan információt kér az ügyféltől, ami első pillantásra főleg, de az intenzív vizsgálat teszi lehetővé, hogy kiszűrjék a pontatlanságokat. A hivatalnokok ismerik a formális jogi és technikai szabályokat, tudományos standardokat, miként az informális fortélyokat is, amit az intézményi szocializáció alatt sajátítottak el (intézményi ideológia, szokások, valamint a hivatalon belüli kapcsolatrendszer). A rendészeti nyelvhasználatban tehát *a formális és az informális kommunikáció egyaránt jelen van*, sőt, például Peter Blau kiemelt jelentőséget tulajdonít az informális kommunikációnak (Blau 1974). A bürokratikus rend, a közszolgálat íratlan szabályai szokásokon és normákon alapulnak. A bizalmas hangnemben, közvetlen szóbeli érintkezés során, négy szemközt vagy kis csoportban kapott információk nélkülözhetetlenek az alkalmazottak és az intézmény számára is, mert *kompenzálják a formális struktúrának az irányítási hiányosságait* (Forgács 2019). Az informális kommunikáció lehet kódolt, és nem csak nyelviileg zajlik, gyakran már szimbólumok vagy meta-kommunikatív jelek is elegendőek, mint pl. egy vállvonás, hogy az alkalmazottak státuszát és az intézmény ideológiai prioritásainak betartását biztosítsa.

A másik ható tényező, hogy *nyelvhasználat hordozza és közvetíti a közhatalmat*, aminek része a jutalmazás és a hátrányokozás, akár a legitim erőszak alkalmazása a polgárokkal, az ügyfelekkel szemben. A hatalom gyakorlásával a felelősség is együtt jár, vagyis a normatív elem is része a nyelvhasználatnak, a rendészeti fogalmaknak. Ám éppen ezért tartalmuk megkérdőjelezhető, különösen akkor, ha a hatalmat nem csak intézményes, hanem személyközi viszonyként írjuk le. A modernitás lényege, hogy egy „arctalan” hatalom, vagyis a jog uralma alatt állunk, de az egyént éppen a modernitás és az arról szóló diskurzusok konstruálták, vagyis változhat, hogy ezt a hatalomgyakorlást hogyan érzékeli, fogadja, a hatalmat gyakorló pedig miként fejezi ki a személyes érintkezésekben is a mások feletti ellenőrzést és gondolataik befolyásolását. E hatalmi diskurzus fő feladata, hogy létrehozza a konszenzust az uralom, a hegemonia elfogadása és legitimitációja közt (Connolly 2000). Ezt régióinkban nehezíti, hogy *a bizalom*

meglehetősen törékeny az erőszakot alkalmazó szervezetekkel szemben, amely delegitimálja a hatalmat is. Történetileg az erőszak állami monopolizálásának és háttérbe szorításának nagy kísérletében Magyarország is részt vett korlátozott eredménnyel. A rendészeti szervek által gyakorolt erőszak a fizikai, testi ráhatásra épül, Reemstma *erőszak-típológiáját* követve lehet lokatív (az alanyt valamilyen más cél viszonylatában elmozdítandóként kezelő), raptív (tulajdonképpen az erőszaktétel), illetve autotelikus, pusztító erőszak (Reemtsma 2017). Az fizikai marginálissá teszi a verbális erőszakot, amit az adott kontextusban, beszédhelyzetben kellene megvizsgálni, ha jelen lehetne egy nyelvész. Másfelől a hatalommal, erőszakkal való visszaélést a hatalomra vonatkozó *cselekvés szabályozottsága, eljogiasítása* mérsékeli, ezért aprólékosan határozzák meg a kényszerítő eszközök alkalmazását, a figyelmeztetesként használt szavakat. Továbbá olyan *kulturális fékeket* alakítanak ki, amelyek szintén igyekeznek elutasítani az öncélú, extrém erőszakot. A szabályozásnak tehát ezt a (nyelvi) jelzést is tartalmaznia kell, mivel az *erőszak és kommunikáció* kapcsolatát illetően az extrém erőszaknak mindig van üzenete a tágabb közönség számára, ha a modernség és az erőszak-minimum illúzióját fenn akarja tartani. A modern ember nem akar szembenézni az ő rendszerében céltalannak minősülő (a racionalitáson kívüli) erőszakkal. Kérdés, vajon a nyelvészeti, rendészeti kutatás tud-e ezzel számolni, miként felvetik ezt a Reemstma kritikusai (Demeczky 2018; Mikoly 2018; Darida 2018). A jogi elemzés az erőszakot könnyebben és leegyszerűsítve fogja át, amihez érdemes a sokféle strukturális, szimbolikus és a kulturális – így a nyelvi – erőszak megjelenési formáit is hozzátenni a *komplexitás* alapján (Pabis 2015).

Az elmúlt száz évben a diktatúrák nyelve több hullámban jött létre, ám az erről szóló írás nem foglalkozik külön a rendészettel. Mégis egyértelmű, hogy a mérgező szavakból és a katonai, mozgósító, harcias nyelvből sok kifejezés átkerült a rendészek nyelvébe (akció, roham, erő, győzelem, csata, harc). Bizonyos korszakokban érezhető, hogy az élő, a beszélt nyelv szuggesztív ereje átsugárzik az írott szövegekbe, mert fanatikus és napfényes világnézetet akar leegyszerűsítve átadni (az esetleg kevésbé képzett) rendészeti dolgozók révén. A központozás, a gyakori felkiáltójelek, a rövidítések, betűszavak a mozgósítást szolgálják, harcolva a múlttal és az előző rezsimmel (Klemperer 1984). Ezért szükséges a diktatúra elmúltával a társadalom „méregtelenítése” tiszta, nyílt beszéddel.

A *rendészettudomány tematizálta és alakította a saját szaknyelvét*, a meglehetősen hosszan húzódó fogalmi, tudomány-ágazati besorolások, szervezeti kérdések vitájával, továbbá a rendszerváltás céljaival kapcsolatos diskurzusokkal. A Rendészettudományi Társaság adott leginkább helyet ezeknek a vitáknak, és lassan konszenzust alakított ki (Hautzinger 2019) a rendészeti képzésről, a rendészettudomány részekre osztásáról, a rendőrség és rendészet szétválasztásáról (a rendőrség tevékenysége ugyanis nem azonos a rendészeti tevékenységgel), a rendészeti funkciókról (örködés, a karhatalmi rendfenntartás és bűnüldözés, a hírszerzést, felderítés, valamint a titkos információgyűjtés). Ezeket a funkciókat szerteágazó szervezeti rendszerben valósítják meg (állami, civil, önkormányzati és piaci szervezetek), a nélkülözhetetlen társadalmi kooperációval együtt. Talán ezért terjed az utóbbi évtizedben a *rendvédelmi szerv, a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek elnevezés* (Christián 2018), elhomályosítva, hogy a rendfenntartáson kívül még számtalan funkciót kell ellátni az ide besorolt szervezeteknek (rendőrség, katasztrófavédelem, büntetés-végrehajtás, nemzetbiztonsági és terrrorelhárító szolgálatok, Országgyűlési Őrség, Nemzeti Adó- és Vámhivatal), valamint komplementer rendészeti intézményeknek (közterület-felügyelet, mezőőrség, bűnmegelőzési egyesületek, polgárőrség, a magánbiztonsági őrző-védők).

A pártállami és rendőrállami korszak után az alkotmányreform a demokratikus jogállam megteremtését tűzte célul, amelyben párt közvetlenül nem gyakorolhat közhatalmat. Békésen történt meg a pártpolitika és az állami működés szétválasztása. A politikai vezetés és szakmai vezetés elkülönítése érdekében a Belügyminisztériumról leválasztották a rendőrség felsővezetését, hogy a rendőrség, rendészet ne maradjon olyan hatalmi központ, amely önmaga határozza meg a közjót, azaz a jog uralma alá szorítja, és parlamenti ellenőrzés alá vonja a megosztott hatalomban. (Verebélyi 2020) Ebben az összefüggésben fogalmazódott meg a hármas cél: *depolitizálás* (ideológiai semlegesség és szakmai értékek garantálása), *demilitarizálás a rendészetben* (a rendőrség ne legyen fegyveres erő, bár a rendőrség és a katonaság, határőrség egy közös fejezetben kapott helyet az alkotmányban), valamint *decentralizáció* (az önkormányzati

rendészet megteremtése, a helyi közösségek részvétele helyett erős centralizáció indult meg, amely továbbra is elválasztotta a rendészeti szerveket a közigazgatástól). A hármas célt máig sem sikerült megvalósítani, bár lett rendőrségi, nemzetbiztonsági, határőrizeti és még számtalan törvény, de a jogalkotás tudományos megalapozása elmaradt. A jogállami alapelvekről azt hitték, automatikusan átkerülnek a rendészet kormányzati irányításába, és alábecsülték a rendészet demokratizálásának nehézségeit (például a rendőrségi intézkedések során a minimális erőszakért való felelősséget; a pártatlan jogalkalmazásért, a teljesítménymérésben a helyi közösségek és jogérvényesítés minősége alapján történő értékelést; a társadalom összetételét tükröző rendőri személyzetet illetően) (Finszter 2019). Vagyis, a *politikai rendszer reformja megelőzte az államszervezet korszerűsítését*, mivel a közbiztonság felfogása konzervatív, a rendet a szabadságnál, a centralizációt a felelősségnél, a költségvetési támogatást a parlamenti ellenőrzésnél fontosabbnak tartják. A jogalkotás pusztá hatalmi eszköz lett, az értékek garantálása nélkül, miközben a jogállamtól elvárták a hatékonyságot a közszolgáltatások menedzselésében. Ezért gyengítették a jogállami és demokratikus, emberi jogi garanciákat a jogalkotásban, az alkotmányossági kontrollban. Ez a *kettőség* feltehetőleg kihat a rendészeti nyelvre is.

A rendőrség és a lakosság közti *bizalom* a (bizonyítékokon és percepción alapuló, azaz duális rendszerű) biztonságot erősíti, amennyiben van párbeszéd a szereplők között. A reflexió része a panaszkezelés, a toleráns, részrehajlás nélküli ügyintézés. A *biztonság komplex, modern megközelítését a társadalmi együttélés minősége határozza meg*. A közösségi rendészet koncepciója szerint a rendőrség is a közösség része, így az életminőségre a lakosokkal való együttműködés és *megfelelő kommunikáció* révén tud hatni. Ezért a szolgáltató és decentralizált, a lakosságban bizalmat fokozó rendőrség növeli a jogkövetést és a közbiztonságot. A rendőrség iránti bizalom két fő összetevője: az észlelt rendőri hatékonyság (mennyire ítélik meg úgy az emberek, hogy a rendőrség fenntartja a rendet) és a méltányosság (mennyire bánnak jogosan, ésszerűen az emberekkel a rendőrök), amelyekben nagy szerep jut a kommunikációnak (Kozáry 2019). Márpedig a bizalmat megalapozó *kölcsönösségnek, emberségnek és közszolgáltatásnak* a rendészeti nyelvben is látszania kellene. Tehát a fentiekben felsorolt értékek, funkciók és kommunikáció a lakossággal csak akkor válhatnak valósággá, ha van egységes, a rendészeti közpolitikai célokat felölelő stratégiai jellegű dokumentum, „amely tiszta, világos helyzetet teremtene és egyértelműsítene a jövő rendészetének fejlesztési irányait” – ám ilyen nincs (Christián 2015: 2).

Végül még egy jelentős befolyásoló körülményről kell szólni. 750 évig *latin volt a jogalkotás nyelve*, és ezt a falat törte át a magyar jogi szaknyelv, de meglehetősen későn. Az 1836. évi III. törvénycikk az egyik, és csak az 1844. évi II. törvénycikk tette kizárólagos hivatalos nyelvvé a magyart. 1844-től minden törvényt magyar nyelven alkotnak, valamint magyar lett az országgyűlés nyelve, az iskolai oktatás magyarul folyt, a hivatali ügyintéзések nyelve is a magyar lett. Előtte és párhuzamosan a latin, majd a *német (közigazgatási) nyelv gyakorolt jelentős hatást* a magyarrá vált jogi nyelvre. 1944-től 1989-ig az orosz nyelv, 1994-től pedig az *Európai Unió tagjává válásra készülve, majd 2004-től taggá válva, az angol (zsargonja)* hat a mai rendészeti nyelvre, azok tankönyveire és szabályaira. Az egyes nyelvi hatások eltérőek, mert az oroszból átvett kifejezések (például szocialista, tanács, kapitalista ország, tervdokumentum) csak az ideológiai nyomással együtt éltek a jogi, igazgatási nyelvben (Erdődi 1954). A szovjet (hatalmi, párt-) nyelvnek a tankönyvekbe bekerült példái addig léteztek, ameddig az oktatás ideológiai alapja a marxizmus-leninizmus volt. Ez a *szovjetizált nyelv* az autoriter és a diktatórikus rendszerek nyelveként katonai nyelv volt, amelyet színezt a pártzsargon és a nemzetközi kifejezések sora, amiből az orosz sokat átvett (Révész 2015). Ma pedig a leginkább kiterjedt kutatás az Unióban a fordítások és az egységes terminusalkotással foglalkozik (Fischer 2008; Kiss 2005), sőt, a saját, uniós zsargont (Dróth 2000) összegző könyv is született (*EU English* 2019). Az európai integráció egy sajátos uniós nyelv kialakítását is eredményezi (Fischer 2014), amely nem csak az új terminusokban jelenik meg, hanem hatással van a nyelv további elemeire is (mondatfűzésre, szerkezetre, egyéb lexikai elemekre).

3. A rendészeti szabályok nyelve

Az elmúlt száz év jogszabályaiból, normatív parancsaiból és törvényi indokolásaiból összesen 24 forrást (1. sz. Melléklet) emeltem ki és elemeztem a rendészeti nyelvet, a sajátos *szóhasználat*,

nyelvi fordulatok, mondatfűzés és stílus szempontjából. Először arra voltam kíváncsi, hogy *mely kifejezések fordulnak elő kiemelkedően sokszor, és melyek alig*, noha az emberek, a jogvédelmet és segítséget kérők számára ez kommunikációnak fontos része. A mintegy 200 szövegoldalban *180 olyan szó, szóösszetétel és szerkezet jelent meg*, amelyek a száz éves időtávban, a törvényi, rendeleti, utasítási és parancsnoki normatív szabályok, továbbá a törvényi indoklás alapján *jellemzőek a rendészeti nyelvre az előfordulás gyakorisága/ritkasága alapján*, amelyekkel a rendészeti nyelv nagy vonalakban leírható. Ez a 180 szó, szóösszetétel és szókapcsolat összesen 32 000 előfordulást jelent, és ezek alapján a következő csoportosítás indokolt:

- (a) *igazgatási szókincs*: a közigazgatás és azon belül az államigazgatás tradicionális kifejezései (ide számítva a szakigazgatás és a hatósági jogalkalmazás, valamint a döntések végrehajtásának szakkifejezéseit) alkotják a gyakorisági lista majdnem kétharmadát. A kiválogatott lista főszereplője az adat (személyes és egyéb) kezelése, gyűjtése, átadása, bekérése, adatbázisok működtetése, továbbá az intézkedés megtétele, az eljárás lefolytatása, a feladat- és hatáskör, az illetékesség, a jogosultság, a tisztviselő/dolgozó, személyi állomány, a feladatok végrehajtása, az ügyirat, a határidő és a különböző engedélyek kiadása, visszavonása, bírságok kivetése, nyilvántartások vezetése. Ezekhez képest kisebb súlyú a hatóságok közötti és a nemzetközi együttműködés, a szerződéses vállalások teljesítése az államhatáron, az önkormányzatokkal és városi hatóságokkal a közrend, közegészségügy, közbiztonság érdekében. Végül a legritkábban (0,4%) azok a kifejezések fordulnak elő, amelyek a közigazgatás működésének humanizálását fejezik ki.
- (b) *karhatalmi szókincs*: részben a büntetőeljáráshoz, részben a közrendet, közbiztonságot érintő, örökdő, konfliktust megelőző és felszámoló funkcióhoz kapcsolódnak, mégpedig egy hierarchikus, katonai jellegű szervezetben: rendészet, rendvédelem, engedélyek kiadása és visszavonása, hatósági ellenőrzés, igazoltatás határrend fenntartása, külföldiek rendészete, államhatáron visszaadás, visszavétel, embercsempészet, fegyverhasználat, ellenszegülés megtörése, feltartóztatás, őrizet, fogva tartás, szabadon bocsátás, kiutasítás, kitoloncolás, információk begyűjtése és elemzése, intézkedés, forgalomellenőrzés, közbiztonságra veszélyes, jelentési kötelezettség, szabálysértés, bűncselekmény, bűnözés, terrorizmus elleni fellépés, gyanúsítás, nemzetbiztonság, csapaterő, rejtett/fedett nyomozás, erőszak, támadás, zár alá vétel, rendfokozat, egyenruha, kapitányság, csoportfőnökség, akció. Ezek teszik ki a gyakorisági listán a kifejezések bő harmadát. A rendőrség/i, rendészet/i, rendvédelem/rendvédelmi szervezetre utalás önmagában a teljes előfordulási lista 5%-át teszi ki. Talán az adott rendészeti szervezet megnevezésének (ön)erősítő szerepe lehet, esetleg a kodifikátor nem ismeri a jogi szövegben gyakran alkalmazott tömörítést (például „a továbbiakban: hatóság/eljáró szerv”), esetleg olyan gyakori az átszervezés és a szabályok módosítása, hogy a tömörítésnek, összevonásnak nem lehet helye, mert nem egyértelmű, hogy mely szerv milyen feladatáról, tennivalóiról van szó. A rendészetben belüli szervezeti differenciálás, mélyülő munkamegosztás és a centralizáció is indoka lehet a szervezeti vagy funkcionális önmegnevezés ismétlésének, gyakran meglehetősen suta, redundáns megfogalmazásban. Ennek a szóhasználatnak a sajátossága, hogy sem az ügyben eljáró rendőr, határőr, nyomozó, sem a segítséget kérő ember, tulajdonos, polgár, gyermek nem jelenik meg a szövegben alanyként. Ugyanis a hatóságnak szólnak az alanytalan mondatok, és ha elkerülhetetlen mégis a megnevezés, akkor állampolgár, külföldi, hontalan, menekült vagy érintett, netán gyanúsított kategóriát használják, amely kellően elidegenítő. Nincs egyéni hang, kedvezményezés, jóhiszemű megközelítés, de kérés nélküli támogatás sem.
- (c) *időszakosan megjelenő szókincs*, amely egy adott időszakhoz kötődik: háború, elvtárs, kapitalista és szocialista országok, válsághelyzet, tranzitóna, befogadó állomás, kamara (magánnyomozói, vagyonőri), menekültügy, csendőrség, kihágás, állambiztonság, vállalkozás (vagyon védelmi, pénzügyi, kutatói), az Európai Unió és az ENSZ különböző szervei, szervezeti egységeinek a megnevezése. A gyakorisági listán ezek meghaladják a 3%-ot.
- (d) *rendészeti zsargon*: disszidálás, priorálás, operatív, határfigyelőzés, pirotechnikai termék/tevékenység. Ezek meglehetősen ritkák, mivel a szabályozásban igyekeznek a kifejezést elkerülni, megmagyarázni a gyakorisági listán arányuk 0,1%.

1. táblázat: (De)humanizált kifejezések előfordulása rendészeti normatív szövegben (N= 32.000)

Humanizáló kifejezések és előfordulásuk száma		Dehumanizáló kifejezések és előfordulásuk száma	
rászoruló	1	testi erő, kényszer	47
méltányosság	2	terrorelhárítás, terror elleni harc/fellépés	114
ember, egyén	4	parancs, utasítás	138
panasz	4	bűnfelderítés, bűnügyi	166
felvilágosítás	19	bűnmegelőzés	235
kártalanítás	28	fogva tartás, őrizet, feltartóztatás, szabadságvesztés	329
közérdek, közjó	31	intézkedés, intézkedik	385
emberi méltóság, emberi jogok, alapjogok,	33	szolgálatok, szolgálati (reagáló/vámszolgalat, közterületi szolgálat, futárszolgalat, csapatszolgálat, szolgálatellátás, szolgálati érdek)	430
tulajdon védelme, tulajdonos	66	államterület, államhatár, határjel	463
gondoskodás	74	lőfegyver, fegyverhasználat, lőszer, töltény, fegyveres, fegyvertartás	586
segítség/nyújtás, segély	112	köteles, kötelezettség, követelmény	686
ügyfél, panaszos, bejelentő, kérelmező	181	ellenőriz, ellenőrzés, ellenőrző	807
családtag, hozzátartozó, családi kapcsolat	187	engedélyez, engedélyt kiad, visszavon	1425
vagyon, javak, értékek védelme	246	rendőrségi, rendészeti (feladatkör)	1614
személyek	432	eljárás alá von, eljárási, eljáró (szerv)	2040

Az 1. Táblázatban, illusztratív jelleggel és az előfordulási gyakoriság feltüntetésével mutatom be, hogy milyen kifejezések jelzik a humanizált megközelítést és azt, amikor dehumanizál a szabály. Az előbbi kategóriába azokat soroltam, amikor a polgár segítséget, védelmet, felvilágosítást kér, és a szabályok abban adnak eligazítást, hogy ezt érthetően, határozottan, szakszerűen hogyan tegye meg a rendőr, egyéniesítve, szolgáltatóként/szolgálatként. Az utóbbi kategória azon alapszik, hogy a kártársak és hivatalok egymás közötti, zsargont is használó kommunikációjában az embereket inkább igazgatási tárgynak, mint alanyként tekintik. A humanizáló kifejezések szignifikánsan ritkábban szerepelnek a rendészeti normatív szövegekben, míg a dehumanizáló beszédmód és intézkedés igen gyakori, vagyis egy meglehetősen távolságtartó, szenttelen, „használati utasítás” jellegű nyelvet beszél a közhatalom gyakorlója.

A rendészeti nyelv további jellemzője a szenttelen, semleges és absztrakt fogalmazásmód, a körülíró mondatok, a nominalizáció, a sok alanytalan mondat, a szavak és mondatok többszörös összetétele, a névelők és ragok időszakos hiánya. A funkcióigés szerkezetek, a szenvedő szerkezetű mondatok is gyakoriak. A két világháború közötti szóhasználat részben kikopott, a helyesírás megváltozott, de a körülményes fogalmazásmód megmaradt. A megértési nehézségeért a szórend is okolható, hiszen általában a legutolsó tagmondatban szerepel az állítmány. A sok feltételt és információt halmozó normamondatok tagolása, pontokba szedése helyett, a folyamatos narráció jelenik meg. A 2. Táblázat néhány példát nyújt ezekre, de olyan kifejezéseket is tartalmaz, amelyek értelmezésére nyitott felhatalmazást kap a hatóság. Kellő bizalom hiányában az ügyfél/panaszos szorongását fokozza, ha nincs társadalmi konszenzus arról, hogy mi a „megfelelő gondoskodás” egy elhagyott gyerek számára, mi a „más vagyon nélkülözhetetlen felkutatási módja”, vagy éppen mi a „politikailag jelentősebb határátlépés”. Mivel a rendszek képzésébe a gyermekvédelmi, pénzügyi vagy éppen politikai ismereteket nem építették be, talán célszerűbb lenne a példákhoz kapcsolódó feladatokat közösen megoldani az azokkal professzionálisan foglalkozó hatóságokkal.

2. táblázat: Példák a rendészeti nyelv stílusára¹

Rendészeti nyelv stílusjegyei	Példa
szenvtelen, semleges és absztrakt fogalmazás, alanytalan mondatok, helyenként töredékes mondat, a szavak és mondatok többszörös összetétele, funkcióigés szerkezetek, a szenvedő szerkezetű mondatok gyakoriak, körülíró, nominalizáló szerkezetek	„Az ORFK szervezeti elemeiként működő Rendészeti Szervek Kiképző Központja, a Rendőrségi Oktatási Központ, a Kutya-vezető-képző és Állatfelügyeleti Központ és a Humánigazgatási Szolgálat Oktatási és Képzési Főosztály által ellátott feladatok tekintetében a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ az ORFK jogutódja” (17). „A kényszerítő eszköz alaprendeltetéséhez, hatásmechanizmusához mért élet-, egészség-, baleset-, munka-, tűz- és környezetvédelmi megfelelés, az alkalmazhatóság, ezen belül a korábban rendszeresített kényszerítő eszközökkel, valamint a hozzájuk szükséges egyéb felszerelésekkel való együtthasználhatóság megállapítását a próbahasználat mellett a minősítő, az összehasonlító és az ellenőrző vizsgálatok eljárásai szolgálják” (14). „Jóllehet a fegyveres csendőrségi és rendőrségi személyzetnek 12-12 ezer főre leszállítása a közrend és a közbiztonság fenntartását jelentékenyen megnehezíti, a békeszerződés határozmányaira való tekintettel a korlátozás elfogadása elől továbbra kitérni nem lehet s vele kapcsolatban törvénybe kell foglalni a kiegészítési módokra, a felfegyverzésre, nemkülönben a csendőrség és rendőrség alárendeltségi viszonyára vonatkozó azokat a rendelkezéseket is, amelyektől a létszámoknak az 1913. évi állapottal szemben való felemelése függővé tétetett” (23). „[az országos főkapitány] javaslatot tesz az országos rendőrfőkapitány helyettesének vagy helyetteseinek, a rendőr-főkapitányságok vezetőinek, valamint a külön jogszabályban meghatározott rendőri szervek vezetőinek kinevezésére és felmentésére” (1).
a névelők és ragok hiánya	„A rendőrség határrendészeti, bűnüldözési és bűnmegelőzési célból a nemzetbiztonsági szolgálatokkal együttműködve külföldön felderítő tevékenységet végezhet, amely során információkat gyűjt az államhatár rendjét veszélyeztető cselekmények, valamint a terrorizmussal összefüggő cselekmények felderítése és a tömeges méretű migráció kezeléséhez szükséges intézkedések végrehajtása érdekében” (2).
a szórend nehezíti a megértés, mert a legutolsó tagmondatban szerepel csak az állítmány, vagy egyéb módon távolítják el az összetartozó mondatrészeket	„Az eljárási cselekmények elvégzésével felmerülő, az anyanyelv használatával kapcsolatos költséget a kérelmező viseli” (4). „[a rendőrség] ellátja a bűncselekményből származó jövedelmek és bűncselekményhez kapcsolódó más vagyoni felkutatásának és azonosításának elősegítése érdekében szükséges feladatokat” (1)
azonos funkciót ellátó szavak halmozása (egyéb, hasonló, más, gyakorlati tapasztalat) a jogi nyelvben zavart kelt	„Szolgálatparancsnoki feladatot az a rendőr láthat el, aki a határellenőrzéssel kapcsolatos jogszabályokat, közjogi szervezetszabályozó eszközöket ismeri, azok alkalmazására vonatkozóan széles körű gyakorlati tapasztalattal rendelkezik, a határátkelőhelyeken jelentkező jogsértő, valamint egyéb, intézkedést szükségessé tevő cselekményekkel kapcsolatos eljárási szabályokkal tisztában van, valamint alkalmas az átkelőhelyeken tevékenykedő hatóságokkal, valamint a határforgalom-ellenőrzés során közreműködő egyéb szervezetekkel történő megfelelő együttműködésre, a beosztott állomány irányítására” (20). „[a törvény] a jogosulatlan gyülekezéssel járható közveszély elhárítása érdekében enged fegyverhasználatot, ha a közbiztonságra veszélyes tömegalakulással előidézett veszély megszüntetése, lefegyverzésre vagy a kézrekerítésre más mód nincs” (22). „Kísérő nélküli kiskorú csak akkor utasítható ki, ha a származási államában vagy más befogadó államban a család egyesítése, illetve az állami vagy egyéb intézményi gondoskodás megfelelően biztosított” (3).
folyamatos narráció vagy tagolás hiánya	„fokozottan kell törekedni az ügyek elkülönítésére, fokozott gondot fordítani a célirányosság és folyamatosság biztosítására a politikailag nagyobb kihatású tiltott határátlépési ügyekben” (24).

¹ Az idézet utáni szám az 1. sz. Mellékletben szereplő jogforrás sorszáma

4. Egy kis szakrendészeti kitekintés

A kényszervándorok befogadása, védelme és az ehhez kapcsolódó terhek megosztása az Európai Unió 1992 óta összehangolt politikájának, majd közösségi szabályozásának része. Vajon ennek milyen hatása volt az idegenrendészeti nyelvre?

A kritikus diskurzus-elemzés (CDA) konkrét jogi, európai bizottsági dokumentumok (összesen tíz, 2016–2017-ben kiadott normatív dokumentum) felhasználásával azt bizonyította, hogy az uniós jogi normák megszövegezése, amelyben a Bizottság a menekült válságra reagált, görög nyelvre átültetve nem a menekültek, védelmet kérők, csónakos emberekre összpontosít, hanem tömeget, masszát szabályoz. „Az erőszak birodalma” *dehumanizáló módon szabályoz*, mert elvitatja az emberek érzéseit, fájdalmait, egyediségüket, ugyanis a mozgásukat akarja irányítani és a migrációt kezelni. A lexikális változatok (menekült, menedéket kérő, kérelmező, nemzetközi védelemre szoruló, védelmet kérő, migráns és azok előfordulása az angol szövegben és a görög fordításban) összevetésével, elemzésével demonstrálható, milyen összetett a nyelv és az ideológia kapcsolata, és ez a többszintű viszony miként hat a fordítás folyamatára. Például azt, hogyan alkalmaz inkább távolságtartó, neutrális vagy éppen pozitívabb szót a jogi szövegező és a fordító (pl. a rendszer, szerkezet, fenntarthatóság, séma, mechanizmusok, eszközök kifejezések) a nem-emberi tragédiákkal kapcsolatban jellemzőek, azaz semlegesek, eltávolító hatásúak ebben az emberi szenvedéssel, szorongással teli történetben. (Loupaki 2018)

A példaként hozott tárgykört elemezve nem feledhetjük, hogy az emberi nyelv tele van metaforákkal, amelyek egy elvont gondolatot fogalmazznak meg olyan kifejezések és fogalmak kölcsönvételével, amelyek eredetileg egy másikhoz tartoznak, valamely konkrét, fizikai vagy társadalmi tapasztalat alapján (Lakoff, Johnson 1980). Az iparban használt „mechanizmus” szó a stabilitást, a megbízhatóságot és a pontosságot sugallja értéként, amelyet hagyományosan a gépekhez kapcsolunk. A „mozgásban lévő gyermekek” és a „kísérő nélküli kiskorúak”, valamint a nagyon homályos „fenntarthatóság” szó használata határozottan eltávolít a fizikailag vagy emocionálisan bántalmazott, megtámadott gyermekek érzelmileg telített témájától. A görög fordítás a nyelvi változatok szempontjából teljes mértékben igazodik az eredetihez. Az olyan kitételek, mint az „átmeneti válságáthelyező rendszerek” vagy a „támogatási eszközök” a valóság összetett képét tömöríthetik, de másfelől meglehetősen homályosak, lerombolják a közösség és a személyiség közötti kapcsolatot. A görög fordítás ugyanazt a stílust, szintaxist és nyelvi formákat követi, mint az eredeti. Az egyetlen kivétel a „rendszer” szó, amelyet görögül „programként” fordítottak. Az „eszközök” és a „mechanizmusok”, a „törvényt és rendet” leíró lexikális elemeket, például a „szabályokat” és „ellenőrzést”, úgy választották ki, hogy azok éppen nem a menekültek érkezésével kapcsolatos biztonságot, hanem a bizonytalanságot erősítik. A tényleges helyzetre való reagálásból inkább félelemkeltés lett.

Ez a *dehumanizált nyelv* jelenik meg a menekültekkel kapcsolatos hazai szabályozásban is, különösen a rendészeti szabályokban. Egy példát hoznék erre, nevezetesen a „*kényszerbetelepítés*” szó karrierjét. Előre kell bocsátanom, hogy a „*telepítés*” szó különböző összetételekben ugyan létezik a jogban, de ilyen formában és értelemben a jogállamokban nem.

Kodifikációs alapvetés: a köznyelvtől eltérő normatartalmat a jogalkotónak értelmeznie kell, hogy a jogalkalmazás egyértelmű, egységes és célirányos lehessen. A Magyarok Világszövetsége képviselőjében benyújtott országos népszavazási kezdeményezést elutasították, az aláírásgyűjtő ív hitelesítését megtagadták. „*Egyetért-e azzal, hogy törvény akadályozza és tiltsa az idegenek tömeges vagy szervezett betelepítését Magyarországra?*” Az Országos Választási Bizottság szerint „a népszavazásra feltenni kívánt kérdés nem határozza meg, mit ért az idegenek tömeges, illetve szervezett betelepítése alatt”. Az idegen fogalom sokértelmű, különösen úgy, hogy a kérdés nem tartalmazza, mely embercsoportokhoz viszonyítja az idegen-fogalom alatt megjelölt személyi kört. A 'tömeges' és a 'szervezett' fogalmak szintén olyan viszonylagos kategóriák, amelyek pontos tartalma csak a megfelelő viszonyítási alap ismeretében határozható meg. Mindezek alapján a kérdés nem válaszolható meg egyértelműen a választópolgárok számára, és az sem egyértelmű, hogy az eredményes népszavazás folytán milyen jogalkotási kötelezettség terheli az Országgyűlést¹. Ám később, a Kormány által benyújtott országos népszavazási kezdeményezést már hitelesítették. Ugyanis ezt a kérdést jogilag és nyelviileg is egyértelműnek, kétségeket kizárónak találták: „*Akarja-e, hogy az Európai Unió az Országgyűlés hozzájárulása nélkül is előírhasssa nem magyar állampolgárok Magyarországra történő kötelező betelepítését?*”

¹ 102/2007. (III. 26.) OVB határozat

A 2016. október 2-án tartott országos népszavazás a résztvevők alacsony száma, és nem a tartalom és a szóhasználat zavara miatt volt érvénytelen. Ha emberekről beszélünk, akkor *áttelepítést* vagy *áthelyezést* használnak a nemzetközi és a hazai jogszabályok. Például a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap által finanszírozott intézkedésekben résztvevőkről az 514/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 25. cikk (1) bekezdés *a*) pontjában meghatározott Felelős Hatóság – nálunk akkor a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal – a támogatások felhasználásának ellenőrizhetősége érdekében nyilvántartást vezet. A nyilvántartásban pedig szerepel, többek között, az a tény, hogy „*a célcsoportba tartozó személy áttelepítés vagy áthelyezés keretében került-e átvételre*” a menedékjogi törvény értelmében. Ha időben visszatekintünk, úgy a második világháborút követő, hatósági kényszerrel véghezvitt etnikai tisztogatást *lakosságcsere*nek nevezték, míg a békeszerződésben és a kétoldalú szerződésekben *áttelepítésről* szóltak (1945–1947). Például az 1946. évi XV. törvényben így szerepelt:

„Minden Magyarországon állandó lakóhellyel bíró szlovák és cseh nemzetiségű személy, aki az alább meghatározott feltételek mellett a Csehszlovákiába való áttelepülésre irányuló szándékát kinyilvánítja, áttelepítetik anélkül, hogy a magyar kormány ezt megakadályozná.”

Az 1947-es párizsi békeszerződést becikkelyező 1947. évi XVIII. törvényben pedig ez áll:

„Magyarország Kormánya haladéktalanul szabadon bocsátja az összes szövetséges hadifoglyokat és internáltakat. Magyarország Kormánya, további utasításig saját költségére, elegendő élelemmel, ruházattal, orvosi segítséggel, tisztálkodási eszközökkel és szerekkel látja el az összes szövetséges hadifoglyokat, internáltakat, áttelepített és menekült személyeket, köztük Csehszlovákia és Jugoszlávia polgárait is. Szállítási eszközökről is gondoskodik, hogy e személyek bármelyike visszatérhessen országába.”

Mindezt úgy, hogy legalább olyan védelmet és biztonságot nyújt nekik, mint saját állampolgárainak. A humanitárius jog például súlyos jogsértésnek minősíti, ha a *megszálló hatalom saját polgári lakossága egy részének áttelepítését a megszállott területre vagy a megszállt terület teljes lakosságának, illetve lakossága egy részének kitelepítését vagy áttelepítését* a területen belül vagy azon kívülre végrehajtja – az 1949. évi genfi egyezmények szerint. Ezt követve, az Európai Unióban is, a terhek igazságosabb elosztása érdekében, a *menedékjogi eljárás lefolytatására átveendő személyekről és a Törökországból befogadandó menekültekről* van szó. Bár nem minden részletében kidolgozott, hogy az átvétel és a befogadás lehetősége minden embernek egyformán elfogadható-e, és emiatt a másodlagos vagy sokadlagos migráció miként előzhető meg, a Bizottság elkészítette az áthelyezési és áttelepítési tervet. Végrehajtásáról az első jelentést 2016. március 16-án fogadta el, a másodikat pedig 2016. május 12-én, és abban is következetes a szóhasználat: sem a *setting (betelepítés)*, sem a kényszerített betelepítés nem szerepel, csupán a *relocation (áttelepítés)*, azaz a nemzetközi védelemre szoruló személy egyik uniós tagállamból a másikba *átvétele (transfer)* és a *resettlement (áttelepítés, benépesítés)* szerepel. Röviden: *a kényszerbetelepítés emberekre vonatkoztatva sem a nemzetközi jogban, sem az EU jogban nem létezik*, mivel az jogellenes, a humanitárius jogot sértő cselekmény.

A hazai jogban a világháború előtt és alatt, a *faji törvényekben*, majd a háború után volt példa emberek tárgyként kezelésére: *a kollektív bűnösség alapján, hatósági kényszerrel való elűdőzésére, az országból kizsuppolásukra, elszállításukra* (teherhargonokban), és állampolgárságuktól, életüktől, javaiktól való megfosztásukra. *Ma a hazai jogban mintegy 70 jogszabályban szerepel* állatok, növények, kórokozók, ipari vállalkozások és települési funkciók betelepítése, de emberekkel kapcsolatban csak az Unió törekvések magyarországi interpretációjában (Tóth 2017b). Az alkotmánybírói joggyakorlat az emberi minőség részeként kezeli a méltóságot és az önrendelkezést, így *alkotmányosan sem lehetséges az, amit a népszavazási kérdés tartalmazott*. A dehumanizáló kérdést megfogalmazók célja inkább a gyűlöletkeltés és az alkotmányosság felszámolása, mert az állatok, növények, kórokozók, ipari létesítmények, vállalkozások illegális, és nem tudni ki által kényszerített betelepítési tilalmát kiterjeszti olyanokra, akiket *nem tekint embernek*, mert külföldiek, földönfutók, idegenek, menekültek, az EU támogatottjai.

5. Rendőrségi szó–beszéd

Az élő beszédben testet öltő nyelvhasználatot kidolgozott módszerekkel vizsgálták a szakirodalomban. Az empirikus adatok és az esettanulmányok megmutatták, milyen nyelvi praktikák alkalmazásával oldják meg a rendőrségi tanúkihallgatás szereplői az egyéni és intézményi feladatokat a meglévő szervezeti keretek között: a szereplők közötti együttműködést, jegyzőkönyvezést, tényállás feltárását, a társadalmi kategóriák és pozicionálás rendszerét (Sajgál 2015). Sajnos ezek vizsgálatát akadályozza, ha nincs kutatási engedély a rendészeti szervek részéről, pedig indokolt lenne a kiterjesztésük, mivel a rendőrségi szolgálati szabályzat (30/2011. (IX. 22.) BM r.) az érintkezésnek igen sok elemét formalizálja. Nem egyértelmű, hogy ez miként jelenik meg a nyelvhasználatban. Ilyen formalizmus vonatkozik arra, hogy kell viselkednie a tisztjelöltnek és a hivatásos állományú rendőrnek a szolgálati tevékenységük ellátásakor, vagyis amikor a lakossággal, a társhatóságokkal és saját kollégáikkal, feletteseikkel érintkezésnek, felvilágosítást kérnek, intézkednek vagy jelentenek. Néhány releváns szabály e körből:

- (a) Az intézkedést a rendőr a napszaknak *megfelelő köszönéssel*, az intézkedés alá vont nemének, életkorának megfelelő *megszólítással*, ha a rendőr egyenruhát visel, tisztelgéssel kezdi meg. A polgári ruhában intézkedő rendőr az intézkedés megkezdése előtt szolgálati igazolványát és azonosító jelvényét felmutatja, kivéve, ha az intézkedés megtételét ez lehetlenné teszi, vagy annak eredményességét aránytalan mértékben veszélyezteti.
- (b) Ha az intézkedés alá vont a rendőr felszólításának nem tesz eleget, az intézkedő rendőr „*A törvény nevében!*” felszólítással figyelmezteti, hogy szigorúbban lép fel, továbbá tájékoztatja az illetőt a *panasz* lehetőségéről és határidejéről az intézkedéssel kapcsolatban.
- (c) A kényszerítő eszköz alkalmazását jól hallható, közérthető és határozott módon a következő sorrendben meg kell előznie a jogellenes magatartás abbahagyására való felszólításnak, „*a törvény nevében*” szavak használatával, valamint a figyelmeztetésnek, hogy kényszerítő eszköz alkalmazása következik. A fegyverhasználatot megelőző figyelmeztetést érthetően, határozottan „*A törvény nevében fegyvert használok!*” szavakkal kell megtenni.
- (d) A *csapaterő alkalmazásáról* (például tömegrendezvény és rendezavarás miatt) tájékoztatást kell adni a tömegtájékoztatási eszközök útján is.
- (e) Ha az életet, testi épséget, vagyonbiztonságot veszélyeztető vagy sértő helyzet alakult ki, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója vagy az országos rendőrfőkapitány által kijelölt, tárgyalói képzésen részt vett tárgyaló, az intézkedés eredményes befejezése, illetve a helyzet békés megoldása érdekében speciális kommunikációt, azaz *tárgyalást* folytathat (például túszejtővel, terroristával).
- (f) A szolgálati előljárók/magasabb rendfokozatúak (feljebbvalók) a szolgálati érintkezés alkalmával alárendeltjeiket, valamint az alacsonyabb rendfokozatúakat *vezetéknevükön és rendfokozatukon, vagy rendfokozatuk megnevezésével és az „úr/asszony/kisasszony”* szóval szólítják meg. Fordítva, amikor az alárendelt a szolgálati előljárót/feljebbvalót *a rendfokozatával és az „úr/asszony/kisasszony”* szóval szólítja meg. Az a rendőr, akit szolgálati előljárója vagy feljebbvalója megszólít, „*Parancs!*” szóval jelentkezik. A távol lévő szolgálati előljárót, feljebbvalót, valamint alárendeltet a vezetéknevével és rendfokozatával kell mások előtt megnevezni.
- (g) A telefonos szolgálati érintkezés alkalmával a hívó fél *bemutatkozása – nevének, rendfokozatának közlése* – után az alacsonyabb rendfokozatú köteles jelentkezni, kivéve, ha a szolgálati előljáró-alárendelt viszonyból más következik.
- (h) Az alárendelt szolgálati előljárójának szóban jelenti a szolgálati feladat, az utasítás végrehajtását, valamint az azt akadályozó körülményeket. Az utasítást az alárendelt ellentmondás nélkül, kellő időben és a legjobb tudása szerint köteles teljesíteni. A szolgálati előljárónál a rendőri szerv vezetője és annak beosztottjai jelentkezni kötelesek, ekkor az alárendelt jelenti vezetéknevét, rendfokozatát felsorolja, és röviden azt, amit szolgálati előljárója tudomására akar hozni. De ünnepi rendezvény, szemle vagy parancsnoki értekezlet kivételével, a jelentkezéskor, jelentéstételkor nem kell nevet, rendfokozatot, beosztást jelenti, ha a szolgálati előljáró ismeri azt, aki jelent/jelentkezik.
- (i) A rendőrség egyenruhát viselő tagjai, a rendőrség alaki szabályzata előírásainak megfelelően teljesítenek tiszteletadást találkozáskor, az alárendeltek és alacsonyabb rendfokozatúak előre *tisztelegnek*, az azonos rendfokozatúak egyidejűleg kölcsönösen tisztelegnek

egymásnak. Tisztelegni kell még a Himnusz, a Szózat és az Európai Unió himnusza elhangzása alatt, más államok himnuszának elhangzásakor, az állami zászló vagy csapatzászló felvonásakor, temetési menetben, síremlékek, emlékművek előtt, ha ott díszőrség áll. A kötelező tiszteletadás szabályai – a helyzetnek megfelelően – nyilvános helyeken, közlekedési eszközökön is érvényesek.

- (j) Ha a szolgálati előjáró, valamint a feljebbvaló a rendőrt megdicséri, „*Hazámat szolgálom!*” szavakkal kell válaszolni.
- (k) A rendőr a sajtó, a rádió és a televízió megkeresése alapján a feladatkörébe tartozó szolgálati ügyekről, egyes bűncselekményekről csak *rendőrségi vezetői engedéllyel* és a személyes adatok védelmére vonatkozó előírások betartásával nyilatkozhat. Kivételes esetben – különösen bűncselekmény, közlekedési baleset helyszínén – a rendőr *tényközlő nyilatkozatot* tehet, de a felelősség kérdésében nem foglalhat állást. Egyebekben a sajtó, a rádió, a televízió megkeresésére a sajtóreferens (*sajtószóvivő*) jogosult nyilatkozni, vagy a rendőrségi vezetők által kijelölt személyek.
- (l) A rendőrségi állományba tartozó rendőr a rendőrség képviselőjeként, szakértőjeként a sajtóban, a rádió és a televízió műsoraiban, filmekben csak a rendőrségi vezető *előzetes hozzájárulásával* szerepelhet, kivéve, ha nem hivatkozik a rendőri pozíciójára és így tart tudományos, kulturális előadást, ideértve a média szereplést. Rendőrként a *nyilvános szerepléshez* engedélyt kell kérni.

A szabályzat valamennyi rendőrré vonatkozik, így a bombakutatóra, a mozgóőrre, az objektumőrre, a kísérő őrré, a rendkívüli őrré, a díszőrré, de bizonyos esetekben az őrutasítás a vonatkísérőre vagy éppen a szolgálat parancsnokára is. Szembetűnő a *fogalmazás merevsége, semlegessége, és számos illemszabály eljogiasítása*. A spontán, akár érzelmeknek és személyességnek is utat engedő beszéd helyett, a mesterkelt, fontoskodó hivatali nyelv az elvárás. Az *erős formális mellett azonban létrejött egy sajátos kommunikációs szubkultúra* a rendőrségen belül, különösen az alacsonyabb beosztásúakkal és az ügyfelekkel való érintkezésben. A rendőrségen megfigyelt nyelvhasználat jelzi a *formális és a valóságos beszéd közt növekvő távolságot* (Illés 2005). A rendőrségi dolgozók nemi arányai eltérnek a társadalomban és más munkahelyeken jellemzőtől, a „macsó” beszéd és gondolkodás általánossá vált. Számtalan példát hoz a megfigyelő arra, hogy a munkahelyi beszéd átkerül a magánéleti szóhasználatba, mivel a vezetők, parancsnokok ezt nem rosszallják, hanem maguk is követik, illetve a fiatalok az alapkiképzés során szoknak rá. Néhány példa erre a kettősségre.

- (a) A szolgálati szabályzathoz képest, az azonos beosztásúak közt általában bizalmasabb, a tegezős forma és a keresztnév használata a gyakori. Például a napszaknak megfelelően: „Jó reggelt uraim!” A válasz erre: „Erőt, egészséget X ezredes úr!” „Hadnagy úr, kérek engedélyt a távozásra”. „Kovács főhadnagy, szolgálatra jelentkezem”. „X zászlós átveszi a délutáni szolgálatot”. „Őrmester úr, az ügyeletes tiszt hívhatja”. A *szervezeti kultúra*, amit befolyásol a napi stressz, a gyakori átszervezés, a szervezeti változtatások és ez erőszakos folyamat (valamilyen szintű) jelenléte, a szabályzattól eltérő nyelvi formákat, beszédmódot tart fenn. Ez hamar ráragad az új belépőkre, erre szocializálja őket. Az okok közt szerepel, hogy a hierarchikus viszony (a szervezeten belül és az ügyfelekkel) és az erkölcsi kopás erőteljes, a múltban pedig valamiféle tévesen értelmezett demokratizmus vagy a népi származásból következő politikai előny, az urbanizáció miatt a vidék lenézése dominált. Ma inkább az életmódváltozás és a média hatása, a közélet eldurvulása és megerősítő szerepe hat.
- (b) A napi érintkezésben jelen van a trágárság, a durvaság, a nyelvi agresszió, a szitkozódás, a káromkodás, a becsmérlő megszólítás vagy minősítés, a degradáló hangsúly, az emelt hang, az érzelem- és indulatkitörés, a hiányos mondatok, a túlzó jelzők. Ezek forrása változatos: a betegségnevek, a szexuális aktusok, a vallási élet, az állattartás, a testiség és a rokonsági kapcsolatok szavainak, metaforáinak, metonímiáinak az átvitele, felhasználása saját élethelyzetükre, a gúny, a lekicsinylés kifejezésére. Az argóból átvett szavak is jelen vannak. Ha némileg enyhíteni akarja a beszélő a durvaságot, akkor szóferdítést, közmondás-átalakítást végez, más esetben a durva szót szelídítik becézve, gyereknyelven.
- (c) A megfigyelő megállapítja, hogy míg a *negatív tartalom változatos kifejezésében gazdag a rendőri nyelvhasználat, a pozitív tartalomban szegényes*. Persze a kontextustól is függ, hogy mennyiben negatív a mondanivaló, főleg, ha azt vélelmezik, hogy ezzel lehet majd

fegyelmet, tekintélyt szerezni, illetve a feszültséget levezetni. Csak néhány példa: lepra hely, gennyes alak, piszok dög, a fene egye, törjön ki a frász, bebaszta az ügyeletre, istenátka, hétszentség, hazug disznó, nagy barom, a te jó anyád. Az argóból, tolvajnyelvből átvéve ciripel = beáruul, varjú = fegyőr, pacsirta = áruló, gorilla = testőr, megfúj = ellop, apák boltja, lordok háza = kocsmá.

A *kettősséget* más szempontból marasztalta el anno Farkas Mihály: nehezményezte, hogy a katonai nyelvben a magyar hagyományok mellett, a szovjet kifejezések megjelenése nem elég markáns. Kiemelte, hogy a felderítés a katonai munka lényegi eleme, anélkül csak vaktában harcolnak, így ehhez hasonlatosan tisztán kell látni az irányt, és egyértelmű kifejezéseket kell használni (pl. homályos a seregtest kifejezés, mert az lehet hadtest vagy hadosztály is). Ezért szerinte a magyar katonai nyelvet újra kell alkotni, jól visszaadva a szovjet katonai kifejezéseket, amihez tapasztalt fordítókat kell bevonni, hogy létrejöjjön az egységes, korszerű magyar katonai nyelvezet, amiben nem keveredik többé a *régi és az új nyelv* (Farkas 1950).

Hetényi Imre, orvosi végzettséggel és néhány év orvosi gyakorlattal, 1911–14 között rendőrségi tudósító lett a *Magyar Hírlap*nál, majd 1914-től 1938 végéig hivatásos rendőr lett. A budapesti rendőr-főkapitányság egyik vezetőjeként szolgált Tisza István miniszterelnök felkérésére. Saját visszaemlékezése a rendőrség működéséről a gyakorlatban használt rendészeti nyelvet is jól demonstrálja (Hetényi 1941). Alapvetően civil mentalitású fogalmazásába bekerült sok rendészeti és főként büntetőjogi, bűnüldözési szófordulat, sőt külön megemlékezett a zsargonnak minősített kifejezésekről. Mintegy kétszáz olyan szót lehetett azonosítani 270 oldalas könyvében, amely kifejezetten a rendészeti nyelvből, és nem a köznyelv szókincséből származik.

- (a) A legtöbb kifejezés a *közrendet érintő* magatartások, a nyomozás és büntető eljárás, az ítéletek végrehajtása, valamint a rendőrségen belüli személyi, szervezeti viszonyokhoz, munkaszervezéshez kapcsolódik. Ezek között több kifejezetten *modern* (például akció, emigráció, emigránstábor, incidens, pokolgép, terrorszervezet, terrorista); másik csoportjuk az állandóságot jelzi, mert a hagyományos *hivatali nyelv* része (akta, alkotmány, állampolgár, anyakönyv, jegyzőkönyv, irattár, közérdek, központi felügyelet, iktatás stb.); külön csoport a *régies, mára eltűnt vagy módosult* kifejezéseké (például államérdek, bajtárs, besúgás, besúgórendszer, detektív, gyűjtőfogház, főrendiház, határátlépési igazolvány, fogságból elbocsátás, igazságszolgáltatás kezére kerül, kipuhatólás, kommunisták elleni nyomozás, karhatalom/rendőri erők, lakbizonylat, toloncház, ügybuzgalom, szavahihető egyén); a rendőrségi, hatósági rendszert érintő kifejezések (pl. Bűnügyi Osztály, Politikai Osztály, csapatszállító autó, csendőrnyomozó, fegyőr, forgalmi rendőr, határszéli rendőrségi/csendőrségi kirendeltség, gyilkossági csoport, nemzetbiztonsági hivatal, őrszoba, puskás örök, rendőr, rendőrségi fogalmazó, tanácsos, írnök, tiszt, orvos, őrszem, díjnok, titkár, altiszt, ezredes, laktanya, legénység, sajtóiroda, vizsgálóbíró); valamint *speciális kifejezések* (például agnoszkálás, álnév, bűnjel, daktiloszkóp, golyónyom, halott-rablás, idomított, írásszakértő, magzatelhajtó, kriminalisztika, szakelőadó, szakreferens, tanúzás, kordon, ujjnyomat-nyilvántartás) lehet a csoportosítás.
- (b) *Belső használatú szavak és a zsargonban szereplő kifejezések*: szakadatlan razziázás, személybiztosítás, villamoskörte = villanykörte, a nyomozás nem került egyenesbe, ő is okos = tolvaj, vakondok munka = illegális kommunisták elleni nyomozás, vigyázzák a helyszínt, hajtás = végigjárni azokat a helyeket, ahol a gyanúsított lehet, a hajtók = rendőrök, nyomozók, rámennek a hajtásra, notórius tolvajok, nemzetközi szélhámosok, a bűncselekményt kitervezték, utcai leány = prostituált, síber, síbolás = csempészet, valutacsempész, haver, a bűnöző munkában van = elköveti a jogsértést, evezős = zsebtolvaj, bugázás = üzleti tolvajlás, hilózás = pénzváltáskor elkövetett csalás, forgatni a majmot = zsebtolvaj csoport együttműködésével meglopni valakit például a villamoson.
- (c) *A rendőrségi munkáról és annak menetéről szóló értékelések, beszámolók* közt szereplő kifejezések: a rendőrség politikamentes levegőben végezze kötelességét; új szolgálati ág megteremtése volt a feladat: a preventív rendőrség megteremtése; a magyar útlevel, törlessel vagy vegyi úton nem hamisítható; Alálassan jelentem a kapitány úrnak,...; Minden véres ruhájú ember feltartóztatandó és jelentendő a főkapitányságnak – szerepelt a kör-

zési rádiógramban az életvédelmi osztálytól; protezsálta az illetőt a polgármester; a közönység a hatóságok legfőbb ellenőrzője; a rend első feltétele: a lakosság élet-és vagyonbiztonságának előzetes megóvása.

6. Összefoglalás

A rendészeti nyelv sajátosságainak feltárását három szinten kíséreltem meg: a szakirodalom, a szabályozási források és a rendészetben dolgozók nyelvhasználatának elemzésével. A száz évre visszatekintő, korlátozott vizsgálódás azt bizonyítja, hogy a rendőrségi, határőrségi közgazgatási, közbiztonsági munkához, valamint a bűnüldözéshez szorosan kapcsolódó nyelvhasználat állandósága erősebb, mint a változásokra való nyitottsága. A változások egyes történeti korszakok ideológiájával és a technikai fejlődéssel, valamint a szervezeti átalakításokkal befolyásolhatók, de a nyelvi stabilitás a szabályozás szemléletéből következik. Ennek a nyelvnek tartós jellemzője az elidegenítő, a merev, kevés egyéniesítést, humanizálást engedő stílus, a funkcionális leírások és parancsok, utasítások szóhasználat. Ugyanakkor a nem-formális és intézményen belüli kommunikáció ettől eltér, zsargont és durva, trágár kifejezéseket, de feszültséget oldó humort is tartalmaz. A társadalmi státusz és a felek közötti aszimmetria a kommunikációban is nyomot hagy (hatalmi helyzet az ügyfelekhez képest és lényegében katonai hierarchia a szervezeten belül), ezek a tényezők a formalizmust és informalitást egymás mellett tartják életben.

A politikai/hatalmi reform rendészeti korszerűsítésének hármas célkitűzéséből (demokratizálás, demilitarizálás, decentralizáció) alig valósult meg valami, mert a rendszerváltásnál a politikai hatalom átalakítására koncentráltak, nem az államszervezetére. Ezért a rendészet felépítése, működési rendje és vele a nyelvhasználat csak az új, nemzetközi rendészeti zsargont vette át, beépítette az integrációs együttműködéssel és műszaki-technikai eszközök alkalmazásával kapcsolatos kifejezéseket, és a piaci szereplők érdekeit. A rendőrségi szövegek, a hivatásos és alkalmi kommunikátorok nem változtatnak a rendészeti nyelvhasználaton, amikor a lakossághoz, a helyi közösséghez, az önkormányzatokhoz szólnak, nem tekintik a közérthető kommunikációt a demokratizálás részének. Szívesebben beszélnek és érintkeznek a többi hatósággal, rendészeti munkatársakkal, mert velük egyszerűbb szót érteni.

Fontos lenne mindezt folytatni a kutatásokat, hogy azok tapasztalatai alapján a beszélőket, a jogi szövegek, szervezeti normák készítőit képezni lehessen: miként kell az erőszak és a karhatalom nyelvét lefordítani a közszolgáltatások, a jogállam és a demokratikus működés nyelvére.

Irodalom

- Arató B. (2020). Quo Vadis, igazságügyi nyelvészet? *Magyar Jogi Nyelv*, 4(2),8–15.
- Blau, P. (1974). *On the Nature of Organizations*. Wiley, 1974.
- Boda J., Finszter G., Imre M., Kerezi K., Kovács G., Sallai J. (2016). *A rendészettudományi kutatások elméleti megalapozása és főbb irányjai*. Nemzeti Közszerkeleti Egyetem, Államtudományi Műhelytanulmányok, 17. kötet
- Christián L. (2015). Rendészeti politika. *MTA Law Working Papers*, No.14.
- Christián L. (2018). Rendészeti szervek. In: Jakab A., Fekete B. (szerk.). *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András) <http://ijoten.hu/szocikk/rendeszeti-szervek>. Utolsó letöltés: 2020. 10. 10.
- Connolly, W. E. (2000). A diskurzus politikája. In: Szabó M., Kiss B., Boda Zs. (szerk.). *Szövegváltozatok a politikára. Nyelv, szimbólum, retorika, diskurzus*. Nemzeti Tankönyvkiadó - Universitas, 500–524.
- Darida V. (2018). Törékeny modernségünk, *Élet és Irodalom*, 62 (11), 12.
- Demeczky Á. (2018). Hát ez meg hogy lehet? *A Szem* 2018. november 9. <https://aszem.info/2018/11/hat-ez-meg-hogy-lehet-jan-philipp-reemtsma-bizalom-es-eroszak-a-modern-tarsadalomban/>. Utolsó letöltés: 2021. 03. 10.
- Dróth J. (2000). Legyen egységes az Európai Unió magyar nyelvű terminológiája! Az EU adminisztratív és közgazgatási nyelvezetének magyar fordítása. *Magyar Nyelvőr*, 124 (3), 287–297.
- Erdődi J. (1954). Az orosz nyelv hatása a magyarra 1945 után V. rész, *Magyar Nyelvőr*, 78 (5-6), 382–392.
- EU English (2019). *Using English in EU Contexts with English-Hungarian EU Terminology* <http://www.euenglish.hu>. Utolsó letöltés: 2019. 10. 10.

- Farkas M. (1950). A miniszter beszédének szövege az 1950–1951-es kiképzési év elején, é.n. gépelt irat, 1–8.
- Finszter G. (2019). Rendészeti igazgatás a rendszerváltozás időszakában 1989–1990. In: Gaál Gy., Hautzinger Z. (szerk.). *Gondolatok a rendészettudományról. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulója alkalmából*. MRTT, 111–124.
- Fischer M. (2008). Az európai uniós fordítás és terminusalkotás magyar vonatkozásai. *Magyar Nyelvőr*, 132 (4), 385–402.
- Fischer M. (2014). Milyen hatással van nyelvünkre az EU-tagság? *Nyelv és Tudomány*, 2014. március 3. <https://www.nyest.hu/hirek/milyen-hatassal-van-nyelvunkre-az-eu-tagsag>. Utolsó letöltés: 2021. 03. 10.
- Forgács D. P. (2019). *A bürokrácia szociológiája*. Kossuth Kiadó.
- Hautzinger Z. (2019). A magyar rendészet másfél évtizedes tudománya. In: Gaál Gy., Hautzinger Z. (szerk.). *Gondolatok a rendészettudományról. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulója alkalmából*. MRTT, 171–179.
- Hetényi I. (1941). *Amikor a rend őre voltam*. Pantheon Kiadás.
- Horváth I. (2013). *Bírósági tolmácsolás*. Magánkiadás, Budapest.
- Illés Gy. (2005). A rendőrök nyelve, *Magyar Rendészet*, 5 (4), 52–75.
- Kiss J. (2005). A magyar nyelv és az Európai Unió. *Magyar Nyelvőr*, 129 (1), 12–29.
- Klemperer, V. (1984). *A harmadik birodalom nyelve*. Membrán Könyvek, Tömegkommunikációs Kutatóközpont.
- Kozáry A., Valcsicsák I. (2014). Rendészeti munka a nemzetiségileg, vallásilag, nyelvileg és kulturálisan sokszínű társadalomban. In: Kozáry A., Valcsicsák I., Molnár K. (szerk.). *A rendészeti munkában felhasználható vallási és etnikai ismeretek: Etnoszociográfia*, Nemzeti Közszerzői Társaság. 8–10.
- Kozáry A. (2017). Perbeszéd helyett párbeszéd: a mediáció mint konfliktuskezelési eljárás. In: Boda J., Felkai L., Patyi A. (szerk.). *Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére, Liber amicorum in honorem Friderici Janza septuagenarii*, Dialóg Campus – Nordex Kft., 349–357.
- Kozáry A. (2018). „A bizalom gyalog jön és lóháton távozik”. A multikulturális társadalom legújabb kihívásai: a rendőrség és a bizalomépítés. In: Dobák I., Hautzinger Z. (szerk.). *Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*. Dialóg Campus-Nordex Kft. 415–423.
- Kozáry A. (2019). Töprengések a biztonságról és a rendőrségbe vetett bizalomról. In: Gaál Gy., Hautzinger Z. (szerk.). *Gondolatok a rendészettudományról. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulója alkalmából*. MRTT, 203–208.
- Kurtán Zs. (2016). Jogtudomány, nyelvtudomány és szaknyelv kutatás kapcsolatai. In: Hegyi Sz., Vinnai E., Zódi Zs. (szerk.). *Orbis Iuris. Ünnepi tanulmánykötet Szabó Miklós 65. születésnapjára*, Bíbor Kiadó, 147–162.
- Lakoff, G., Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Letsch E. (2017). *A jog alkotása és nyelve*. Fórum-Újvidék.
- Loupaki, E. (2018). EU Legal Language and Translation – Dehumanizing the Refugee Crisis. *International Journal of Language and Law*, 7 (1), 97–116.
- Mikoly Z. (2018). Az erőszak hallgatásának megtörése. *Alföld*, 69 (4), 110–116.
- Nagy F. (1980). *Kriminálisztikai szövegnyelvéstudomány*, Akadémiai Kiadó.
- Pabís E. (2015). Az interdiszciplináris erőszak kutatás eredményeiről és problematikájáról. In: Pabís E. (szerk.). *Az erőszak reprezentációi*. Debreceni Egyetemi Kiadó, 7–22.
- Pázmándi K. (2018). A jog nyelvi dimenziói és a fogyasztóvédelem. Devizahiteles perek szereplőinél azonosítható nyelvi attitűdök. In: Szabó M., Vinnai E. (szerk.). *A törvény szavai*. Bíbor Kiadó, 261–280.
- Ránki S. (2011). A kriminálisztikai szövegnyelvéstudomány hazai kutatástörténete 1960-tól 1990-ig, *E-nyelv Magazin*, 2011. augusztus 11. <https://epa.oszk.hu/02200/02263/00009/a-kriminálisztikai-szovegnyelvet-hazai-kutatastortenete-1960-tol-1990-ig.html>. Utolsó letöltés: 2010. 10. 10.
- Reemtsma, J. P. (2017). *Bizalom és erőszak a modern társadalomban*. Atlantisz Kiadó.
- Révész B. (2015). *Adalékok a magyar jogi nyelv szovjetizálásának kérdéseire*. Előadás, elhangzott Szilágyi Péter 70 című konferencián, 2015. október 16., ELTE Állam- és Jogtudományi Kar
- Sajgál M. (2015). Társadalmi pozicionálás és nyelvi cselekvési lehetőségek a nyomozati eljárásban egy interdiszciplináris esettanulmány konzekvenciái. In: Szabó M. (szerk.). *A jog nyelvi dimenziója*. Bíbor Kiadó, 243–256.
- Tóth J., Kurtán Zs. (2017). A jogszabályok szövege – avagy a jogalkotók szövegelése. *Magyar Jogi Nyelv*, 1 (1), 34–36.

- Tóth J. (2017a). Jogalkalmazói etikai parancs az akadálymentesített kommunikáció. In: Szakály Zs. (szerk.). *Tanulmánykötet a Jog, erkölcs, etika c. konferencia előadásairól*. Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiaja, Magyar Lap- és Közlönykiadó, 73–87.
- Tóth J. (2017b). Mi fán terem a (kényszer)betelepítés? *Magyar Jogi Nyelv*, 1 (1), 14–20.
- Tóth J. (2019a). Tudnak-e a jogászok érthetően fogalmazni, avagy nem is kell azt tudni? *Magyar Jogi Nyelv*, 3 (1), 31–37.
- Tóth J. (2019b). Mózes szarvai – a jogalkotásban. In: Szoták Sz. (szerk.). *Diszciplínák találkozója: Nyelvi közvetítés a XXI. században*. Országos Fordító- és Fordítás Hitelesítő Iroda, 42–54.
- Üveges I. (2019). Közérthetőség a jogi nyelvben: követelmény és/vagy kultúra? *Magyar Jogi Nyelv*, 3 (2), 20–26.
- Verebélyi I. (2020, szerk.). *Rendszerváltozás és modernizáció a belügyi igazgatásban (1989–1994)*. Dialóg Campus Kiadó.
- Vinnai E. (2018). „Megértette a figyelmeztetést?” A figyelmeztetések és tájékoztatások közlése a büntetőeljárásokban. In: Szabó M., Vinnai E. (szerk.). *A törvény szavai*. Bíbor Kiadó, 281–296.

1. sz. Melléklet

Elemzett jogi normák listája:

- 1) 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről (módosításokkal)
- 2) 2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról
- 3) 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról
- 4) 114/2007. (V. 24.) Korm. rendelet a 2007. évi II. törvény végrehajtásáról
- 5) 2005. évi CXXXIII. törvény a személy- és vagyónvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól
- 6) 2004. évi XXIV. törvény a lőfegyverekről és lőszerkekről
- 7) 2003. évi XXII. törvény a Magyar Köztársaság Kormánya és a Szerbia és Montenegró Kormánya között a két állam területén jogellenesen tartózkodó személyek átadásáról és visszafogadásáról szóló, Belgrádban, 2001. november 7-én aláírt Egyezmény kihirdetéséről – 2011-ig volt hatályban
- 8) 2006. évi LXXXV. törvény a Magyar Köztársaság és Románia között a magyar–román államhatár rendjéről, az együttműködésről és a kölcsönös segítségnyújtásról szóló, Bukarestben, 2005. október 20-án aláírt Szerződés kihirdetéséről
- 9) 54/2010. (III. 11.) Korm. rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és Románia Kormánya közötti, Kiszombor–Nagycsanád (Cenad) határátkelőhelyen közös kapcsolat-tartási szolgálati hely létrehozásáról szóló, jegyzékváltás útján létrejött Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- 10) 1/2006. (I. 11.) ORFK utasítása rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárás szabályzata kiadásáról
- 11) 457/2016. (XII. 23.) Korm. rendelet a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek személyi állományának kártalanításáról
- 12) 41/2016. (III. 9.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Magyarországon egész területére történő elrendeléséről
- 13) 267/2011. (XII. 13.) Korm. rendelet a bajba jutott légi járművek megsegítését, valamint a katasztrófák elleni védekezéssel és a mentéssel összefüggő tevékenységet ellátó légi kutató-mentő szolgálat szervezetéről, működésének, fenntartásának, riasztásának és a mentéssel járó költségek
- 14) 384/2007. (XII. 23.) Korm. rendelet a Rendőrség által alkalmazott kényszerítő eszközök rendszeresítésének szakmai követelményeiről és eljárási szabályairól
- 15) 332/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet a határátkelőhely és az ideiglenes határátkelőhely megnyitásáról és működtetéséről, valamint a határátlépési pontról
- 16) 330/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet a határterületről, valamint a határátkelőhely területére nem határátlépés céljából történő belépés és tartózkodás szabályairól
- 17) 329/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről
- 18) 305/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központtról

- 19) 28/2016. (VII. 15.) BM rendelet a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ és az utasadat szolgáltatója közötti kapcsolattartás, valamint az adatátadás módjának szabályozásáról
- 20) 24/2015. (X. 15.) ORFK utasítás a Határforgalom-ellenőrzési Szabályzatról
- 21) 1916. évi XXXVII. törvénycikk indokolása a fiumei m. kir. állami rendőrségről
- 22) 1932. évi XIII. törvénycikk indokolása a m. kir. rendőrség fegyverhasználati jogáról
- 23) 1922. évi VII. törvénycikk indokolása a magyar királyi állami rendőrség és a magyar királyi csendőrség létszámának, kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról
- 24) Belügyminiszter 023.számú parancsa 1967.augusztus hó 7-én + 3 végrehajtási utasítás (BM – rendőrség, HÖR, Állambiztonsági rendőrség számára)